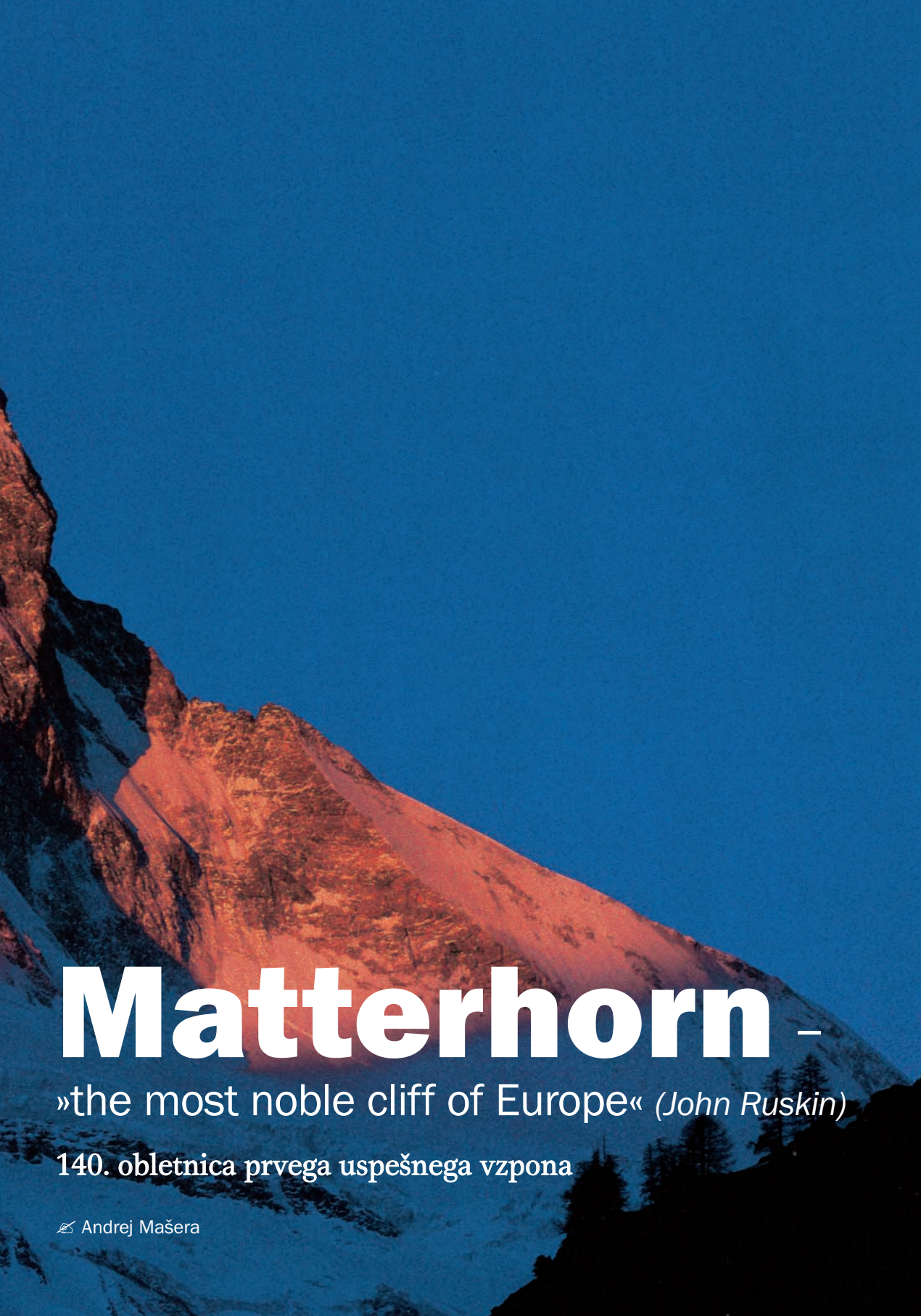

A photograph of the Matterhorn mountain peak, partially covered in snow, illuminated by the warm, orange light of a setting or rising sun. The sky is a deep, clear blue. The mountain's jagged, rocky ridges are visible against the sky.

Matterhorn –

»the most noble cliff of Europe« (*John Ruskin*)

140. obletnica prvega uspešnega vzpona

✍ Andrej Mašera

14. julija 1865 ob 13.40 uri. Sedem mož je stalo na ozkem, izpostavljenem grebenu, na vrhu Matterhorna. Prvič, odkar svet stoji, je človeška noga stopila na teme mitske gore, najbolj prestižnega in zaželenega cilja tistega obdobja. Na čelu skupine je bil odlični angleški alpinist Edward Whymper, ob njem slavni gorski vodnik iz Chamonixa Michel Croz. Poleg njiju še lord Francis Douglas, Charles Hudson in mladi, neizkušeni Robert Douglas Hadow ter oče in sin, oba z imenom Peter Taugwalder, iz Zermatta. Veseli in razigrani so občudovali širen razgled, ki je v čistem sončnem dnevu segal neskončno daleč. Whymperja pa je bolj zanimal pogled navzdol vzdolž Levjega grebena (Liongrat, Cresta del Leone), na katerem je še daleč spodaj uzrl skupino svojega največjega tekmeca Jeana Antoina Carrela. »Pa sem le prvi,« je bržkone pomislil v tistem slovesnem trenutku, »prav mu bodi, Carrelu, z mano bi šel, pa bi tudi on užival slast zmage!« Ker ni bil prepričan, da jih je Carrel opazil na vrhu, sta s Crozom začela kričati in valiti kamenje v globino. Takrat se je Carrel ozrl navzgor in se ustavil ... Na videz mirno je sprejel poraz; kljub neugnani želji italijanska zastava pač ne bo prva zaplapolala na sijajnem vrhu. Carrelova skupina se je obrnila in se še isti dan varno vrnila v Breuil.

Zmagovalci se niso prav dolgo zadrževali na vrhu, saj jih je čakal še dolg in nevaren sestop. Navezali so se na vrv, prvi je sestopal Croz in previdno pazil na vsak korak negotovega in preplašenega Hadowa, za njima so bili po vrsti navezani Hudson, Douglas, oba Taugwalderja in na koncu Whymper. Ob pol treh popoldne so sestopili do najtežjega mesta, kjer se vršno snežišče prevali v strme skale nad grozljivim prepadom severne stene. Naenkrat je Hadowu zdrsnilo, treščil je v Croza, ga porinil s stojišča in že sta drsela v globino. Whymper je še zaslišal obupni Crozov krik v smrtni grozi, nato pa je vrv spodnesla še Hudsona in Douglasa in se skrajno napela. Trenutek pozneje se je med Douglasom in starim Taugwalderjem od silnega natega pretrgala. Štirje nesrečneži so brez besed vse hitreje drseli po strmih pobočju, krilili z rokami in se zaman skušali ustaviti, nato pa so drug za drugim odleteli čez rob v strahotni 1200-metrski prepad severne stene Matterhor-

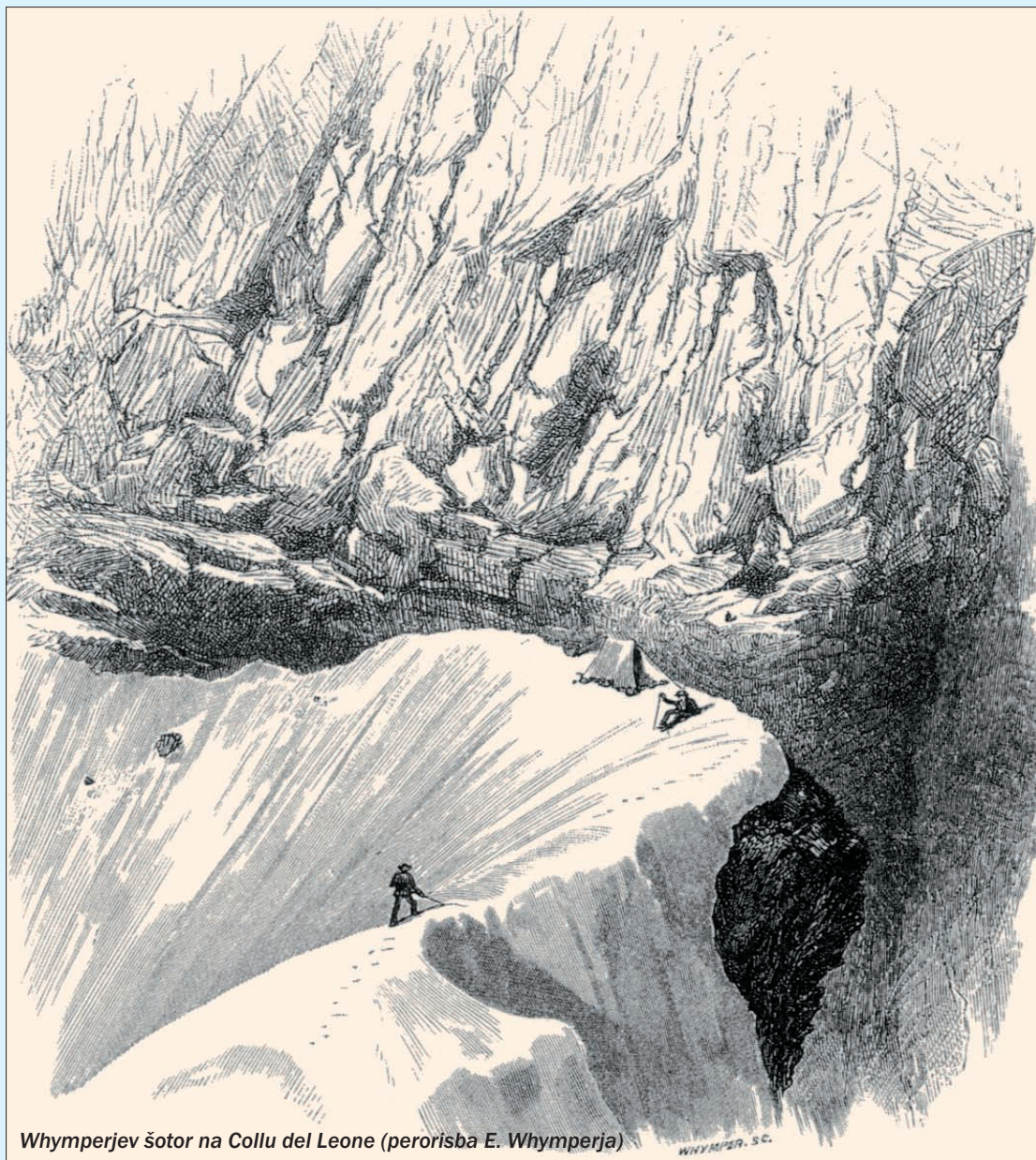
na. Nekaj sekund se je še slišalo ropotanje padajočega kamenja, nato pa je vse utihnilo. Zgroženo trojico preživelih je ovila mrtvaška tišina ...

Gora

Poleg Mount Everesta je Matterhorn bržkone najbolj znana gora na svetu. Zanj vedo tudi tisti, ki jim je sicer gornišstvo španska vas, poznajo ga ljubitelji švicarske čokolade in bonbonov Ricola, obiskovalci raznih disneylandov, njegova enkratna podoba se pojavlja v reklamah in v neštetih koledarjih, na razglednicah, znamkah. Skratka, Matterhorn simbolno predstavlja goro, saj že otroci na svojih očarljivih risbah rišejo gore kot vitke piramide z ošiljenim vrhom, zelo podobne našemu lepotcu. Za prave gornike pa je Matterhorn prvovrsten, sanjski vrh in verjetno ga ni, ki si ne bi vsaj potihno, na dnu srca, zaželel povzpeti nanj.

Posebno od daleč ima Matterhorn res enkratno videz: pravilna, vitka in osamljena skalnata piramida s štirimi grebeni in štirimi stenami je neverjetno simetrična, zlasti s severovzhoda, s švicarske strani. Od tam vidimo visoko, mračno severno steno, nad katero se vršna glava skoraj navihano koketno nagiba nazaj, vznožja sten pa prekrivajo bleščeči ledeniki, ki se niže zgubljajo v zelenih travnikih. Tudi z italijanske strani je pogled na Monte Cervino (tako se mu reče po italijansko) osupljivo privlačen: mogočna piramida ni tako vitka, ampak je bolj košata, stene pa močnejše razgibane, razbrazdane s številnimi stebri in globokimi grapami. Matterhorn je najbolj odljuden, a skrivnostno lep z zahoda, kjer črne stene s strmimi, zasneženimi ozebniki prepadajo na razbite ledenike ob vznožju. Ne, gora nima nobene lepote napake – Matterhorn je prvovrsten alpski »fant od fare«!

Od Matterhornovih grebenov je najbolj znan severovzhodni, Hörnligrat, po katerem se je Whymper s tovariši povzpел na vrh in po katerem se tudi danes najlaže spleza nanj. Z italijanske strani je najpomembnejši jugozahodni greben Cresta del Leone, zahtevnejši od Hörnligrata; po njem je na Matterhorn tri dni za Whymperjem prišel tudi Jean Antoine Carrel. Severozahodni Zmuttgrat je še težji; premagal

Whymperjev šotor na Collu del Leone (perorisba E. Whymperja)

ga je znameniti angleški alpinist A. F. Mumery. Jugovzhodni greben Furggen pa je najtežji in so ga v celoti preplezali šele v 20. stoletju.

Z alpinističnega stališča je seveda najpomembnejša severna stena, ki se dviga nad skrajno strmim snežiščem, više pa se vboči v nekakšno velikansko zajedo; na njeni desni, v smeri Zmuttskega grebena, se pne močno previsni tako imenovani Nos (Naso del Zmutt). Steno sta

leta 1931 kot enega »zadnjih problemov Alp« preplezala brata Schmid iz Münchna. V severni steni pa je še vrsta zelo težavnih smeri (posebno čez Nos); v njej je leta 1965 z uspešnim zimskim solo vzponom po novi smeri končal svojo izjemno alpinistično kariero slavni Walter Bonatti.

Kot smo že omenili, se ob vznožju Matterhorna razprostirajo širni ledeniki: pod vzhodno

Edward Whymper leta 1865

steno Furggletscher, pod severno Matterhorn-gletscher, Zmuttgletscher se ovija okoli vznožja istoimenskega grebena, pod zahodno steno pa leži obsežni Tiefenmattengletscher.

Whymper in Carrel

Edward Whymper in Jean Antoine Carrel sta imeni, ki sta neločljivo povezani z osvojitvijo Matterhorna. Bila sta si različna in podobna hkrati, bila sta tekmeča, a sta se vendarle iskreno spoštovala, se privlačila in hkrati odbijala. Če bi bila usoda »pravična« in bi se okoliščine ter dogodki zvrstili malo drugače, bi morala priti na vrh skupaj, kot prijatelja in enakovredno sposobna alpinista. A žal – ni bilo tako!

Edward Whymper se je rodil leta 1840 v Londonu v skromni družini graverja. Tudi sam se je izučil tega poklica, hkrati pa je bil tudi nadarjen risar. Zato ga je knjižni izdajatelj Longman leta 1860 poslal na potovanje v Alpe, da bi mu izdelal čim več lepih risb alpskih vršacev. Takrat še ni opravil kakega posebnega vzpona, ampak je zbiral prve vtise, ki so ga za vedno zavezali goram. Ker je bil zelo odločen in ambiciozen mladenič, je sklenil, da bo takoj, brez kakršnih koli zadržkov in občutkov manjvrednosti, segel po najboljšem. V tistem obdobju sta bila od znanih alpskih velikanov neosvojena samo še Weisshorn in Matterhorn; ker se je leto zatem na Weisshorn povzpел John Tyndall, je Whymperju pač ostal Matterhorn. A pot do nje je bila še dolga in trnova.

Whymper je leta 1861 opravil prvi angleški vzpon na Mont Pelvoux v Dauphinéji. Takoj je pokazal lastnosti izvrstnega plezalca in neverjetno vzdržljivega hodca. Tistega leta se je tudi prvič spoprijel z Matterhornom. Leta 1864 se je prvi povzpел na najvišji vrh v Oisansu, štiritisočak Barre des Écrins, 4101 m, in še istega leta tudi na Brèche de la Meije, Col de Triolet, Mont Dolent, Aig. d'Trélatête in Aig. d'Argentière; prečil je tudi sedlo Moming. Leta 1865 je pred zmago na Matterhornu prvi splezal na Grand Cornier, opravil tretji vzpon na štiritisočak Dent Blanche, 4356 m, potem pa opravil še dva podviga, ki ju je treba še malo bolj osvetliti.

24. junija 1865 je prišel na vrsto vzpon na takrat še neosvojeni vrh mogočnega štiritisočaka Grandes Jorasses, 4208 m, v skupini Mont Blanca. Gora nima šibke točke in tudi običajni pristop iz doline Val Ferret je še danes eden najzahtevnejših v Alpah. Brez dvoma – grande course! Whymperja so spremljali najljubši vodniki Michel Croz iz Chamonixa, Christian Almer iz Grindelwalda v Berner Oberlandu ter Franz Biner iz Zermatta. In kakšno turo so opravili!

V Alpe po gorsko svežino

Organizirani vzponi na Velikane Alp - Mont Blanc, Monte Rosa, Matterhorn ...

Startali so iz Courmayeurja ob pol dveh zjutraj, se povzpeli čez vznožne morene in nato nadaljevali pot po strmlem ledeniku s seraki do skal, ki danes nosijo značilno ime Reposoir. Tam so si privoščili krajši postanek. Po skalnatem rebru, ki danes nosi Whymperjevo ime, so nekaj čez poldne splezali na drugi najvišji vršič Grandes Jorasses, ki se seveda imenuje Pointe Whymper, 4184 m. Ker se je Whymper odločil za ta vzpon predvsem zato, da bi si ogledal pobočja Aiguille Verte, ki jo je imel že dlje časa na muhi, in ker jih je malo preganjal čas, so se odrekli nezahtevnemu polurnemu vzponu do najvišje točke in se z nočjo vrnili v Courmayeur. Kakšen dosežek, če upoštevamo, da so šele iskali najprimernejše prehode in da danes startamo na to goro iz više ležečega Plampincieuxa ter prespimo v prijazni koči Boccalatte – Piolti na višini 2804 m. Pa je tura še vedno zaguljena, nevarna in nečloveško dolga.

Pet dni zatem se je Whymper lotil še Aiguille Verte, 4122 m. Z Almerjem in Binerjem (Croz je bil tisti dan že zmenjen za drugo turo) se je povzpел na odlično in zelo zahtevno goro z ledenika Talèfre po ledenem ozebniku, ki je potem dobil ime po njem. Izrazito kombinirana ledna in skalna smer je do danes ohranila sloves težavne in nevarne ture. Croz je potem čez nekaj dni z večjo skupino imenitnih angleških alpinistov potegnil na to goro še težavnejšo, a varnejšo smer po grebenu Moine. Ta je danes skoraj bolj v veljavi, ker so razmere v Whymperjevem ozebniku pogosto zelo neugodne.

Po takih vzponih je bil Whymper fizično in psihično več kot dobro pripravljen za Matterhorn. Kar zadeva njegovo osebnost, pa je bil dokaj hladen, vase zaprt človek, za katerega so bili značilni suh realizem, stroga determiniranost volje in stvarno ocenjevanje dogodkov. Njegove značajske poteze se najbolje zrcalijo v njegovem pisanju, ki skuša čim bolj objektivno, brez ču-

Jean Antoine Carrel

stvenih digresij in emocionalnih izlivov, orisati dogajanja in jih natančno analizirati. Kljub temu njegov pisateljski slog nikakor ni pust ali celo dolgočasen.

Njegov gorniški tekmeč Jean Antoine Carrel se je rodil leta 1829 v Beuilu v zatrepu doline Valtournanche, tako da mu je Gran Becca (tako so domačini rekli Matterhornu) gledal v zibel. Po poklicu je bil zidar, vendar se je več ukvarjal s krivolovom in tihotapstvom. Bojeval se je tudi v spopadih za zedinjenje Italije; tako si je pridobil vzdevek Il Bersagliere. Ponosni sin svoje takrat še zakotne doline je bil velik italijanski patriot, danes bi rekli, da je bil celo nacionalist. Če-

4000+
Štiritisočaki
Alp.

Mont Blanc, 4807 m

04 57 80 662 • 051 39 37 37

www.life-trek.com

LIFE TREK
zavrti svet

Gustave Dorré: Tragedija na Matterhornu (litografija)

prav so njegovi sovaščani sodili, da se Gran Becca ne da preplezati, in so se ga bali, saj jih je še ponoči vznemirjal s hrupom padajočega kamena in ledu, je bil Bersagliere prepričan, da ni tako. Še več, trdno je sklenil, da mora gora pasti v naročje italijanskemu državljanu, se pravi njemu! Na živce so mu šli tuji turisti, predvsem Angleži, ki so mu bili v alpinističnem pogledu največja konkurenca. Bil je odličen, vendar nekoliko neodločen plezalec, kar zadeva osebnost, pa zelo zadržan, introvertiran in redkobeseden človek, na neki način precej podoben Whymperju. Vendar pa je bil v nasprotju z njim tudi zelo nezaupljiv in to je bil verjetno poglavitni razlog, da ni delil z njim opoja skupne zmage na vrhu Matterhorna. Že od leta 1857 je po malem naskakoval Matterhorn, in to izključno po Cresti del Leone. Pri tem ga je močno spodbujal tamkajšnji duhovnik Aimé Gorret, ki se mu je občasno tudi pridružil. Tako sta skupaj z nekim drugim, starejšim Jeanom Jacquesom Carrelom splezala na vzpetino Testa del Leone in si od blizu ogledala greben. Oba Carrela sta malo pozneje splezala po grebenu do skalnega stolpa Gran Torre; vse to je potrdilo Bersaglierovo mnenje, da se na Matterhorn da splezati.

Toda – v mirno dolino so začeli prihajati angleški »vsiljivci«. Posebno nevaren je bil John Tyndall, znani fizik, ki je delal skupaj s Faradayem, izkazal pa se je tudi za drznega in spretnega alpinista. Leta 1861 mu je uspel odličen prvi vzpon na prelepi in zelo zahtevni Weisshorn, leto zatem pa se je po Cresti del Leone povzpел do izrazite vodoravne rame tik pod vršno glavo, ki odtlej nosi ime Pic Tyndall. Skupina okoli Aiméja Gorreta je postala zelo živčna, a brez potrebe. Tyndall je nenadno zgubil zanimanje za Matterhorn; nanj se je spomnil šele leta 1868, ko je opravil prvo prečenje gore (po Cresti del Leone gor in po grebenu Hörnli dol).

Dogodki bodo pokazali, da je imel Whymperjev prvi prihod v Breuil leta 1861 za Carrela, Gorreta in njuno družino veliko bolj daljnosežne posledice.

Tekmovanje za vrh

Ko je Whymper prišel v Breuil, mu je bilo kmalu jasno, da ga je edino Carrel sposoben

enakopravno spremljati na Matterhorn. Ker je bil popolnoma neobremenjen z nacionalističnimi pomisleki, ga je na vse mogoče načine »snubil« in celo prosil za sodelovanje. Tudi Carrel je spoznal, da je Whymper odličen plezalec in da bo s svojo odločnostjo in hladnokrvnostjo močno povečal možnost uspeha, pa vendarle se je nekako izmikal, čeprav sta trikrat plezala tudi v skupni navezi. V letih 1861-1865 je Whymper opravil kar osem poskusov, vse po zahtevnem grebenu Cresta del Leone. Zanimivo je, da mu greben Hörnli ni prišel na misel kot možna pot k uspehu; slepo je bil prepričan, da je nepremagljiv. Njegov najzvestejši spremljevalec je bil vaški posebež Luc Meynet – Il Gobbo (grbavec), ki se je kljub telesni hibi izkazal za spretnega in močnega plezalca. Whymper je na sedlu Colle del Leone postavil tudi šotor, tako da je imel višje izhodišče. Kolikokrat je bivakiral v njem, pa tudi v neprijazno hladnih Matterhornovih skalah, doživel divje viharje in se izogibal padajočemu kamenju. Lotil se je tudi solo vzpona; takrat mu je pri vrnitvi s Colla del Leone na strmem snežišču zdrsnilo, vendar se je nevarni padec na srečo končal le z manjšimi praskami. Toda ni in ni šlo. Najvišjo točko (4103 m) je dosegel leta 1862 v spremstvu Il Gobba; toda to je bilo še vedno daleč pod višino, ki sta jo dosegla Carrel ali Tyndall.

Končno je prišel tudi usodni 10. julij 1865. Whymper se je načelno zmenil s Carrelom za skupni vzpon in je bil prepričan, da bosta uspešno splezala na vrh. Toda v zadevo se je vmešala nesrečna politika: minister za finance v takratni italijanski vladi Quintino Sella, ki je pozneje, leta 1874, ustanovil CAI (Club Alpino Italiano) in bil njegov prvi predsednik, je nepreklicno sklenil, da mora na vrhu Matterhorna prvi stati Italijan. Skrival so sestavili štiričlansko ekipo s Carrelom na čelu in ta se je ponoči odpravila na pot. Zjutraj je Whymper razočaran ugotovil prevaro, toda pogled skozi daljnogled ga je malo pomiril. Videl je, da Carrelova skupina napreduje zelo počasi, hkrati pa je vedel, da Carrel na splošno pleza bolj počasi in preudarno. Na vrat na nos se je čez Theodulski prelaz odpravil v Zermatt in skušal dobiti družbo za vzpon po švicarskem grebenu Hörnli. Naključje je hotelo, da je tam našel svojega ljubega Croza, poleg njega pa

še lorda Douglasa, Hudsona in mladega, žal polnoma neizkušenega Hadowa. Z zermattskima vodnikoma Taugwalderjema, očetom in sinom, so na hitro naredili načrt, da se bo vseh sedem poskušalo povzpeti po grebenu Hörnli. To je bila napaka, velika napaka, ki se je končala z zmagoslavjem in veliko katastrofo.

14. julija so zgodaj zjutraj začeli z vzponom. V spodnjem delu grebena niso imeli hujših težav, dolgo navezo je vodil Whymper. Nad Ramo (Schulter) pa je postalo precej bolj težavno, vendar je spretni Croz našel kamin, skozi katerega so nad silnim prepadom severne stene prišli na strma snežišča pod vrhom. Tam je imel Hadow že hude težave, vendar je Croz pazil na vsak njegov korak in ga z mirnim prigovarjanjem počasi usmerjal navzgor. Dobro četrto ure pred drugo popoldne so prišli na vrh Matterhorna.

Pri sestopu so se navezali v čudnem zaporedju, ki je gotovo delno pripomoglo k tragediji. Glede na to, da ga je določil Whymper, je bil za nesrečo vsaj delno moralno soodgovoren. Polnoma nesmiselna in neutemeljena pa so bila natolcevanja, da je bila napeta vrv med lordom Douglasom in starim Taugwalderjem pretrgana. Pretrgani konec vrvi lahko še danes vidimo v alpskem muzeju v Zermattu.

Potem ...

Nesreča je zbudila val obsodb in ogorčenja po vsej Evropi. Obtožbe, posebno v angleškem tisku, so letele na Whymperjev račun in to ga je še bolj zagrenilo. Po odisejahi na Matterhornu, s katero se je končala tako imenovana zlata doba v zgodovini alpinizma, se Whymper ni več ukvarjal s težavno alpinistiko, čeprav je še hodil v gore (še dvakrat je bil na Matterhornu), pisal knjige in veliko potoval. Na veliki odpravi v ekvadorske Ande v letih 1879/80 ga je spremljal stari tekmelec Carrel (!) in kot prijatelja sta skupaj opravila prvenstveni vzpon na Chimborazo. V začetku 20. stoletja je Whymper trikrat obiskal kanadsko Skalno gorovje, leta 1906 pa se je celo poročil. 16. 9. 1911 je nenadno umrl v Chamonixu in bil tam tudi pokopan.

Carrel se je končno »prelevil« v profesionalnega gorskega vodnika in vodil številne kliente na Gran Becco. Leta 1896 mu je pri sestopu v

snežnem viharju postalo slabo in je umrl, preden mu je kdo lahko pomagal. Za seboj je zapustil ženo in tri otroke v revščini.

Matterhorn pa je ostal večni izziv in gora vseh gora v Alpah.

Priporočena literatura

Edward Whymper (1871): *Scrambles Amongst the Alps in the Years 1860-9*. London.

Edward Whymper (1880): *The Ascent of the Matterhorn*. London.

Guido Rey (1904): *Il Monte Cervino*. Milano.

Vsa tri navedena dela so pozneje še velikokrat izšla in še izhajajo. Bila so prevedena v številne jezike, žal pa še vedno ne v slovenščino.

Beat H. Perren (1988): *Faszination Matterhorn*. Konstanz: Stadler Verlag.

Walt Unsworth (1992): *Encyclpaedia of Mountaineering*. London: Hodder & Stoughton.

Gian Piero Motti (1994): *La Storia dell'Alpinismo*. Torino: Vivalda.

Roger Frison-Roche, Sylvain Jouty (1996): *A History of Mountain Climbing*. Paris: Flammarion.

Livio Sposito (2000): *Il Mondo dall'Alto*. Milano: Sperling & Kupfer.

Stefano Ardito (2000): *History of the Great Mountaineering Adventures*. Seattle: The Mountaineers Books.

Horst Höfler (2002): *Die Traumgipfel der Schweiz*. München: Bruckmann.

Vodniki

Tomaž Vrhovec in sod. (2005): *Najvišji vrhovi v Alpah*. Ljubljana: PZS.

Richard Goedeke (2004): *Vsi štiritočaki Alp*. Ljubljana: Sidarta.

Michael Waeber (1993): *Walliser Alpen*. München: Bergverlag Rother.

Hermann Biner (1996): *Hochtouren im Wallis*. Lausanne: SAC.

Zemljevida

Matterhorn 1 : 25.000. LDS, Wabern 1995.

Cervino-Beuil-Champoluc 1 : 25.000. IGC, 1995. ●

Severna stena Matterhorna